

ПЕТРИК

Олена Анатоліївна
auditlena@ukr.net

УДК 657

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ДОХОДАМИ ТОРГОВЕЛЬНИХ
ПІДПРИЄМСТВ

МАРИНІЧ

Ілля Олександрович
I4hh@ukr.netACCOUNTING AND ANALYTICAL
SOFTWARE OF COMMERCIAL
ENTERPRISE'S INCOME MANAGEMENT

професор, доктор економічних наук, завідувач кафедри аудиту, ДВНЗ "Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана"

кандидат економічних наук, доцент кафедри аудиту, ДВНЗ "Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана"

У статті розглянуто сутність обліково-аналітичного забезпечення та особливості його формування для управління доходами торговельних підприємств; визначено основні проблеми розвитку обліково-аналітичного забезпечення доходів діяльності підприємств торгівлі, склад необхідної інформації для системи управління, запропоновано шляхи удосконалення.

В статье рассмотрены сущность учетно-аналитического обеспечения и особенности его формирования для управления доходами торговых предприятий; определены основные проблемы развития учетно-аналитического обеспечения доходов деятельности предприятий торговли, состав необходимой информации для системы управления, предложены пути совершенствования.

The article focuses on the entity of the accounting and analytical software and its forming features for commercial enterprise's income management; the author determines main development issues of accounting and analytical software of trading enterprise's income. It is identified necessary information structure for management system and suggested ways of its perfection.

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, управління доходами, дохід, торговельні підприємства

Ключевые слова: учетно-аналитическое обеспечение, управление доходами, доход, торговые предприятия

Keywords: accounting and analytical software, income management, profit, commercial enterprise

ВСТУП

Для прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень необхідно спиратися на достовірну та об'єктивну інформацію про фінансовий стан та процеси господарської діяльності підприємства. Таку інформацію надає система бухгалтерського обліку. Але для швидкого прийняття оптимального рішення з певного питання весь масив бухгалтерської інформації необхідно проаналізувати, згрупувати та подати в доступній користувачам формі. Отримання, обробка та передача визначеної інформації зацікавленим користувачам і складає обліково-аналітичне забезпечення.

Від обсягів обліково-аналітичної інформації та її якості залежить ефективність прийняття управлінських рішень, а відтак, і стабільність діяльності підприємства в цілому. Недостатня увага з боку управлінського персоналу щодо формування раціональної структури обліково-аналітичного забезпечення призводить до того, що використання технічного, кадрового, організаційного забезпечення без якісної і своєчасної інформації не дає позитивних результатів. Особливого значення набуває удосконалення формування облікової інформації щодо

доходів торговельних підприємств та її економічний аналіз з метою управління зростанням чи оптимізацією доходності, забезпечення належної рентабельності торговельної діяльності, конкурентоспроможності, визначення реального фінансового стану та пошуку резервів.

МЕТА СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Дослідженню проблем обліково-аналітичного забезпечення процесу управління діяльністю суб'єктів господарювання присвятили свої роботи науковці: Бондар М.І., Галузіна С.М., Кірейцев Г.Г., Лень В.С., Пушкар М.С., Саблук П.Т., Сопко В.В. та інші вчені. Деякі аспекти теорії та організації аудиту торговельних підприємств висвітлюють у своїх працях такі вітчизняні вчені як Верига Г.М., Занько Б.М., Корінько М.Д., Кришок В.І., Лігоненко Л.О., Петрик О.А., Рудницький В.С., Рядська В.В., Шевчук В.О. та інші.

Ефективність управлінської системи залежить від якості інформаційної бази, яка використовується для формування управлінських рішень. Отримання максимальної величини доходу є стратегічною задачею будь-якого підприємства. Проте без достовірного, належно систематизованого обліково-

аналітичного забезпечення неможливо ефективно управляти доходами підприємства. Тому в сучасних умовах зростає роль обліково-аналітичного забезпечення управління доходами, що особливо актуально для діяльності торговельних підприємств. Наукове дослідження цієї проблеми дозволить виявляти перспективні шляхи розвитку і зростання конкурентоздатності підприємств торгівлі.

Об'єктом дослідження є методичні аспекти обліково-аналітичного забезпечення управління доходами торговельних підприємств та надання достовірних даних зовнішнім користувачам.

Мета дослідження – визначення змісту і ролі обліково-аналітичного забезпечення управління доходами в оптимізації фінансово-господарської діяльності торговельних підприємств. Відповідно до мети було поставлено і вирішено такі завдання:

- з'ясувати сутність обліково-аналітичного забезпечення;
- дослідити вплив обліково-аналітичного забезпечення на оптимізацію управлінських рішень;
- розглянути особливості обліково-аналітичного забезпечення управління доходами торговельних підприємств.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі дослідження використано наукові методи, що ґрунтуються на системному аналізі економічних явищ і синтезі їх результатів. Теоретико-методологічною основою дослідження є комплексний та системний підхід у вивченні аспектів обліково-аналітичного забезпечення в управлінні доходами торговельних підприємств.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Обліково-аналітичне забезпечення являє собою систематизовану сукупність даних, спрямовану на отримання якісної та своєчасної економічної інформації зацікавленими зовнішніми і внутрішніми користувачами, з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень для забезпечення стійкого розвитку підприємства. Більшість науковців розглядають обліково-аналітичне забезпечення, як складову системи інформаційного забезпечення підприємства. При цьому сама сутність терміну «обліково-аналітичне забезпечення» трактується по-різному. Одні розглядають його як певну систему взаємопов'язаних процесів, інші – як набір специфічних засобів і методів, чи сукупність інформації.

Підтримуємо думку низки авторів, що під системою обліково-аналітичного забезпечення управління суб'єктом господарювання слід розуміти сукупність підсумкової інформації про стан та результати його діяльності, зосередженої в різних формах фінансової та управлінської (внутрішньогосподарської) звітності [1].

Гудзинський О.Д. стверджує, що обліково-аналітична система це "інтегрована система прийому обліково-аналітичного забезпечення менеджменту шляхом здійснення специфічних внутрішньосистемних та загальносистемних функцій" [2]. Тітаренко Г.Б., Корінко М.Д. визначають обліково-аналітичну систему як систему, що базується на даних бухгалтерського обліку, включаючи оперативні

дані і використовує для економічного аналізу статистичну, виробничу, довідкову та інші види інформації [3].

Поняття «обліково-аналітична інформація» включає інформацію, яку продукує бухгалтерський облік (в тому числі аналітичний та синтетичний) та інформацію, яка формується за допомогою методів економічного аналізу [4].

Центральне місце в формуванні необхідної економічної інформації займають підрозділи обліку і економічного аналізу, оскільки саме вони надають документально обґрунтовану та системну інформацію про діяльність всіх підрозділів підприємства з необхідним рівнем її узагальнення та деталізації, аналізом діяльності та наданням пропозицій щодо покращення функціонування підприємства в цілому.

Серед завдань обліково-аналітичного забезпечення можна виділити наступні:

- облік господарських операцій за видами управлінських рішень на основі бухгалтерського обліку;
- аналіз діяльності підприємства за вказаними напрямками;
- співставлення фінансової та не фінансової інформації, отриманої з різних джерел;
- систематизація законодавчих, нормативних та внутрішніх вимог до формування складових обліково-аналітичного забезпечення.

Важливим фактором обліково-аналітичного забезпечення є рівень інформування, що вимагає дослідження обсягів інформації, необхідних для забезпечення управлінського процесу та визначення їх оптимальних параметрів.

Оптимальні обсяги облікової і аналітичної інформації повинні знаходитися в рамках, коли суб'єкти обліково-аналітичного забезпечення мають можливість отримати достатній масив інформації для її використання, але не більше, ніж вони спроможні обробити її в межах власних повноважень та кваліфікаційного рівня. Недостатній рівень обліково-аналітичного забезпечення системи управління може призвести до прийняття економічно необґрунтованих управлінських рішень та зростання ризику підприємницької діяльності. Занадто великий обсяг облікової та аналітичної інформації призведе до зростання ризику прийняття помилкових управлінських рішень у наслідок неможливості опрацювати всю інформацію. Отже, від обсягів і своєчасності обліково-аналітичної інформації та її якості залежить ефективність прийняття управлінських рішень.

Критерій оптимальності також повинен застосовуватися і до зовнішніх користувачів, оскільки недостатність інформації або занадто детальне розкриття інформації можуть призвести до прийняття неадекватних певній ситуації рішень.

Розглядаючи обліково-аналітичне забезпечення управління доходами торговельних підприємств, у першу чергу необхідно враховувати особливості визначення доходів у торговельній галузі. Стандарти бухгалтерського обліку визнають доходи у всіх сферах підприємницької діяльності як збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів

або зменшення зобов'язань, які приводять до зростання власного капіталу за умови, що їх оцінка може бути достовірно визначена. Відповідно сукупний дохід торговельних підприємств у загальноекономічному розумінні складається з товарообороту (доходу від реалізації товарів), інших доходів від звичайної діяльності і надзвичайних подій. Однак основна частина обсягу товарообороту формується за рахунок купівельної вартості реалізованих товарів, яка фактично є тільки доходом, а і елементом грошового потоку. Не є доходами такі складники товарообороту, як ПДВ, акцизний збір та інші вирахування з доходу (виручки) від реалізації товарів. У зв'язку з цим у процесі управління доходами на рівні підприємства виникає необхідність виокремлення частини товарообороту, що являє собою суму реалізованих торговельних націнок [5].

Управління доходами торговельного підприємства передбачає попереднє дослідження процесу формування доходів, визначення основних тенденцій та закономірностей, виявлення та кількісну оцінку факторів, що обумовлюють обсяг та рівень доходів. При розробці стратегії формування доходів, перш за все, необхідно чітко визначити фактори, що здатні впливати на доходи підприємства:

- створення інформаційної бази для прийняття управлінських рішень;
- проведення аналізу обсягу та видів отриманих доходів;
- формування політики отримання доходів та вибір інструментів і важелів її реалізації;
- розробка прогнозів отримання доходів за видами діяльності та їх експертиза щодо можливості реалізації;
- формування оптимального варіанту плану надходження доходів підприємства.

Щоб мати належне обліково-аналітичне забезпечення управління доходами торговельних підприємств доцільно вирішити комплекс завдань для досягнення ефективної реалізації управлінських функцій:

- розробити критерії та порядок оцінки інформації по формуванню доходів торговельних підприємств, яка створюється у системі бухгалтерського обліку та економічного аналізу;
- встановити обсяг та порядок підготовки необхідних для управління доходами даних у системі обліку та механізми подальшої трансформації облікової інформації в аналітичну;
- розробити методику оцінки якості аналітичної обробки облікової інформації по управлінню доходами.

Наразі є актуальним поділ управління доходами підприємства з прямим та зворотнім зв'язком. Управління доходами із зворотнім зв'язком полягає в зіставленні фактично досягнутих показників доходності та реалізації продукції за певний період з запланованими показниками. При такому управлінні приймаються рішення стосовно певних коригувальних дій пост-фактум, фактично управління зі зворотнім зв'язком – вид ретроспективного аналізу. Управління з прямим зв'язком полягає в оцінці

очікуваних показників реалізації та доходності з запланованими, коригувальні дії здійснюються до моменту фактичного отримання доходів, тобто це вид перспективного аналізу [6].

Облікова інформація торговельного підприємства повинна надавати можливість керівництву здійснювати контроль таких основних аспектів формування доходів та пов'язаних з ними фінансових результатів:

- суми отриманих доходів рід реалізації окремих груп (номенклатур) товарів (за готівковими та безготівковими розрахунками), у тому числі аналітичні дані за окремими покупцями;
- надані знижки, скидки;
- суми податків і обов'язкових платежів, що отримані у складі доходів;
- механізм формування ціни на товар (дані про первісну (закупівельну) вартість товару, транспортно-заготівельні витрати, торговельні націнки);
- вартість повернутих товарів (у наслідок помилкових поставок, неякісної продукції (браку), іншої мотивованої відмови покупців) та суми зменшення отриманого доходу від реалізації;
- фактична наявність на складі товарів для реалізації;
- суми витрат на збут;
- інформація про уцінку (переоцінку) товарів, їх безоплатну передачу;
- виявлена при інвентаризації пересортиця товарів, призначених для реалізації, нестачі чи надлишки товарів;
- інформація про зміну асортименту товарів та їх обороти;
- дані про розрахунки з покупцями за відвантаженими товарами;
- співставність доходів і витрат торговельного підприємства за звітний період.

До основних аналітичних даних, що формуються з використанням облікової інформації про доходи торговельних підприємств слід відносити такі:

- показники загального обсягу доходів торгового підприємства та складу доходів (від реалізації товарів, оренди приміщень та обладнання, інвестиційних проектів);
- показники виконання плану отримання доходів від реалізації товарів за окремими товарними групами;
- співставність надходження (поставки) товарів на підприємство торгівлі та обсягом їх фактичної реалізації (для виявлення незаконних оборотів товарів, безтоварних операцій);
- динаміка зміни цін на товари;
- показники рентабельності діяльності торгового підприємства;
- рівень доходності реалізації окремих груп товарів; структура товарообороту; показники товарообороту за формами продаж;
- оцінка невикористаних можливостей та резервів зростання доходів торговельних підприємств.

Створення і оперативність опрацювання значних обсягів облікової інформації щодо доходів торговельних підприємств та ефективність її аналітичної обробки значно підсилюється з використанням спеціальних програмних продуктів,

зокрема таких як «ІС:Бухгалтерія 8.2» та «ІС: Підприємство 8. Торгівля для приватних підприємців України».

ВИСНОВКИ

Обліково-аналітичне забезпечення як компонент інформаційного забезпечення управління підприємством дає змогу розв'язувати функціональні задачі управління, забезпечуючи керівництво повною та достовірною інформацією про господарські процеси та зв'язки із зовнішнім середовищем. Система управління доходами торговельних підприємств формується у межах підприємства, регламентуючи ті чи інші управлінські рішення.

Для вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення контролю доходів підприємств торгівлі в першу чергу необхідно удосконалити та оптимізувати інформацію про структуру, склад та механізми формування доходів торговельної діяльності, яка б відповідала потребам ринку та враховувала б особливості галузі.

Також слід послідовно здійснювати автоматизацію обліку та впровадження інформаційних систем і програмного забезпечення для удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління доходами.

Список використаних джерел

1. Теорія бухгалтерського обліку: монографія / [Л.В. Нападівська, М. Добія, Ш. Сандер, Р. Матезич та ін.], за заг. ред. Л. В. Нападівської. — К.: КНТУ, 2008. — 735 с.
2. Гудзинський О.Д. Теоретичні аспекти формування обліково-аналітичного механізму менеджменту / Гудзинський О.Д., Кірейцев Г.Г., Пахомова Т.М. // Облік і фінанси АПК. — 2008. — № 3. — С. 89–93.
3. Тітаренко Г.Б. Методичні підходи для побудови обліково-аналітичної системи з використанням експертних оцінок / Тітаренко Г.Б., Корінько М.Д. // Облік і фінанси АПК. — 2010. — № 4. — С. 66–69.
4. Безродна, Т.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: визначення сутності поняття / Т.М. Безродна // Вісн. Східноукр. нац. ун-ту ім. В.Даля. Ч. 2. — 2008. — № 10(128). — С. 35-38.
5. Кравченко Л.І. Аналіз господарської діяльності в торгівлі: Підручник для вузів / Л.І. Кравченко. — М.: Вища школа, 2007. — 430 с.
6. Шастун С.В. Стратегія формування доходів як важливий інструмент забезпечення стійкого розвитку підприємства / Шастун С.В. // Экономика Крыма — 2013. — №1(42) — С. 136-141.